

r. 1940; *Český klasicismus obrozenecký a tradice národního humanismu* (s. 92 – 97), úvaha v zborníku venovanom literárnemu historikovi Arne Novákovi, r. 1940; *Komenský a Balbín* (s. 98 – 104), esej v časopise Věda a život, r. 1945; *Několik ohlasů vergiliovské legendy v starší české literatuře* (s. 105 – 125), štúdia v zborníku Pio vati zasvätenom dvojtisícročiu rímskeho klasika, r. 1930, o dva roky neskôr publikovaná v talianskej mutácii v turínskych Studi medievali; *Třanovský a humanismus* (s. 126 – 133), kapitola zo štúdie v zborníku Bratislava 10, r. 1936; *Nově zjištěný rukopis legendy Crescente fide a jeho význam pro datování Kristiána* (s. 134 – 146), štúdia o autorstve a chronológii legendy s edíciou textu v Listoch filologických, r. 1958; *Bongiovanni z Messiny, autor Quadripartitu* (s. 147 – 150), rozprava o autorstve stredovekej zbierky bájok v zborníku Strahovská knihovna 5 – 6, r. 1971; *Latinské písemnictví v dějinách české literatury* (s. 151 – 160), zásadné vystúpenie na medievalistickej konferencii r. 1963; *Karel IV., Legenda o sv. Václavu* (s. 161 – 167), bibliofilský preklad s doslovom, r. 1971; *Třeštský humanista* (s. 168 – 169), prednáška o Šimonovi Partlíčkovi zo Špicberka publikovaná z pozostalosti. Čitateľ bude iste kvitovať aj to, že texty boli ponechané v pôvodnom znení až na úpravy vynútené zmenou ortografickej normy; môžeme teda vychutnávať nanajvýš aktuálne myšlienky podané čarovným, mierne archaickým štýlom.

Z tejto širokej palety predsa len azda naj-reprezentatívnejšími sú dve diela: kniha *Řecký román dobrodružný. Studie o jeho podstatě a vzniku*, z r. 1925 (D. Bartoňková venuje hodnotám a kontextu diela zasvätenú kapitolu v úvodnej časti, s. 31 – 34) a monografia *Dobrovského klasická humanita. Studie o latinských vlivěch na počátky našeho obrození*, ktorá vyšla v sérii Spisov FF UK v Bratislave r. 1933 (aj jej sa venuje osobitná kapitola v úvode časti, s. 35 – 38). V každom prípade bol Ludvíkovský osobnosťou, ktorá vedela

nájsť harmóniu medzi oboma vektormi európskeho duchovného života – antikou a kresťanstvom. Akiste sa môžeme stotožniť s hodnotením J. Nechutovej, podľa ktorej životné dielo Ludvíkovského, zakladateľskej osobnosti českej a slovenskej filologickej medievalistiky, je „výrečným dokladom významu, aký mala a dosiaľ“ môže mať a má klasická filológia pre výklad a rozvoj národnej kultúry“ (s. 8).

Daniel Škoviera

Švantner, František: INTEGRÁLNÝ DENNÍK. Pezinok : Formát 2001. 183 s.

Spisovateľ František Švantner, ktorý zomrel v roku 1950 ako 38-ročný, stihol vytvoriť nielen bohaté a hodnotné literárne dielo, ale zanechal po sebe aj obsažné poznámky a denníkové zápisky. Pani Mária Švantnerová manželove súkromné texty z rokov 1947 – 1950 zosumarizovala, prepísala a už dávnejšie sprístupnila vybranému okruhu ľudí, ktorí sa zaoberali spisovateľovým dielom. Dobovo prijateľná časť zo zápisníkov bola publikovaná v prvom zväzku *Vybraných spisov Františka Švantnera* (1976), ktoré edične pripravil Ján Medveď. Konečne po polstoročí vyšli spisovateľove zápisníky aj knižne, za čo patrí vďaka Pavlovi Števečkovi, ktorý napísal do knižky vysvetľujúci epilóg. O vydanie Švantnerových zošitov sa zasadzoval ešte Ján Števeček, a jemu patrí aj slovo na úvod v „integrálnom denníku“ jeho obľúbeného autora a spolurodáka.

Švantnerove *Zápisky*, ktoré spracovala Mária Švantnerová, som od nej dostala takmer pred dvadsiatimi rokmi. Porovnanie pôvodného prepisu s knižnou podobou Švantnerovho tzv. integrálneho denníka ukázalo, že knižné vydanie kopíruje texty zo siedmich zošitov, vynechávajúc len pár súkromno-rodinných glos. Ale na škodu veci sa nepublikujú autorove poznámky na stránkach kníh, ktoré pani

Mária Švantnerová takisto precízne prepísala a uchovala. Napríklad na okraj Herderovho diela *Vývoj ľudskosti* Švantner už pred polstoročím napísal takúto charakteristiku modernistickej epochy: „*Naše storočie predstavuje nám práve takéto nepokojné, neustálené, rozbité obdobie. Ľudstvo prechádza z extrému do extrému, a to veľmi rýchlo, monarchie, diktatúry striedajú sa s republikami, oligarchia s demokraciou. V posledných rokoch prechádza sa z radikálneho fašizmu do radikálneho komunizmu, sprava doľava. A dnešný stav? Na západe prevaha, ba vrchol súkromného kapitalizmu, na východe úplné jeho popretie. Svet sa nachádza v troskách a nieta výhľadu, že by sa nejako ustálil, lebo nieta stálosti ani v samom človeku. I človek je rozbitý. Áno, povedané ramuzovsky, stratil mieru a nevie ju nájsť. Rozhodne nie je ani na Západe ani na Východe, ani v Európe. Hľadá sa človek, hľadá sa svet, hľadá sa istota – kto nám ju dá? V tom náleží dnešné napätie – nepokoj. V určitom zmysle mohlo by sa hovoriť o súmraku ľudstva. Chyba je, že u nás sa propaguje oficiálny optimizmus, že sa vyžaduje optimistické umenie. Umenie je veľmi citlivé, najskorej pobadá porušenie ľudskej rovnováhy. Ako ju môže hlásať, keď ju nevidí, klamalo by samo seba, nebolo by ani umením, lebo umenie prejavuje najvnútornejší stav bytia.*“

V knižnom texte „integrálneho denníka“ sa vyskytujú menšie chybičky, z ktorých treba upozorniť na tri. Na strane 19 a takisto na obálke sa vyskytuje citát „Platón mal pravdu“, ktorý má správne znieť: „*Zdá sa, že Platón mal pravdu. Iba vládá ľuď mravných* (v knihe nesprávne: „nerovných“), *nanajvýš spravodlivých mohla by uskutočniť na zemi šťastie ľudí.*“ Na strane 86 pod hlavičkou „Umenie je iba jedno“ sa dočítame: „*A veľmi sa mýlia tí, čo tvrdia, že krása je samoúčelná, vyšitá z nášho života, pozdvihnutá do ireálneho, kde nemá žiadny účinok, tvrdím* (v knihe nesprávne: „tvrdia“), *že práve krása má najväčší výchovný účinok.*“ Na strane 128 záver odseku

„Umenie je odrazom života“ má znieť: „*Situácia najmladšej tvorby je taká, že chcela vytvoriť prevažne prozaickú formu. Dosiaľ to nestačila urobiť, a už sa od nej žiada, aby prevzala na seba úlohy socialistickej realizmu. Socialistický realizmus rozbieha formy, ako ich* (v knihe nesprávne: „kto iný ich“) *môže rozbiť, keď ich tu ešte nebolo.*“

Treba upozorniť aj na fakt, že sa pozabudlo odčleniť vlastné poznámky Márie Švantnerovej, ktoré pripísala k manželovým úvahám: na stranách 88 – 89 na konci state „Šťastie“ a na strane 166 záver odstavca „Aj to je náboženstvo?“

Editori *Integrálneho denníka* zachovali pôvodnú podobu a poradie Švantnerových poznámok, úvah, reakcií a myšlienkových fragmentov, čo veci úplne neprospeje. Vzhľadom na to, že v rukopise sú datovania pomerne zriedkavé, mohlo sa pristúpiť k istému tematickému členeniu „denníka“ prinajmenšom v rámci jednotlivých zošitov. Osobitne by som vyčlenila aspoň autorove literárne štúdie, námety a ich ideové variácie. Najčastejšie sa týkajú novely *Kňaz* a románu *Život bez konca*, no ich kontextuálnosť sa stráca.

Myšlienkový rozsah Švantnerovho denníka je značný. Dozvieme sa o inšpiračných zdrojoch tohto demýtizujúceho autora slovenského modernizmu, o jeho tvorivých plánoch a námetoch, jeho osobných postojoch a názoroch, o jeho lektúre a súkromnom živote. Švantner považoval za filozofa svojich čias Nietzscheho (s. 90), študoval Freuda, marxistov, antickú filozofiu, nemeckých mysliteľov, francúzskych spisovateľov a existencionalistov atď., ale vždy sa vracal k úvahám o mravnosti človeka a zmysle života a literatúry. Preto sa zaoberal aj dobovým politickým dianím, predovšetkým ideológiou socializmu a komunizmu. Hoci tu videl isté teoretické klady, prax ho primäla k rozhodne zamietavým slovám. Čo zodpovedá duchu jeho povojnového literárneho diela, a predovšetkým románu *Život bez konca*.

Denníky Františka Švantnera som čítala viackrát. Zároveň s jeho literárnym dielom, aby ma prípadne upozornili na to, čo som azda prehliadla. Dnes si získal moju pozornosť citát zo života:

„U nás zaviedol sa vo všeobecnosti zvyk, že čistí sa len jeden chlievik, a to ten starší a väčší, v predpoklade, že je viac zaplienený, a uskutočňuje sa to dôsledne a svorne všetkými – i príslušníkmi samého chlievika, i inými, ba týmito ešte horlivejšie, a to nie vždy v snahe iba dobromyseľnej pomoci. Pritom celkom sa zabúda na ten menší, novší, ako by v ňom bolo všetko v poriadku, a zatiaľ práve ten dnes poriadne zapácha, a práve v ňom založili si tučné potkany trvalý a bezpečný pelech. Nebolo by teda od vecí, keby sme sa pri tejto, nie práve najpríjemnejšej práci rozdelili. Každý nech pociťovo čistí svoj vlastný chlievik. Tak bude menej nedorozumenia a nedôvery.“ (s. 129)

Jana Kuzmíková

Tatár, Jozef: **BÁSNICKÁ MEDZIGENERÁCIA (OD REALIZMU K MODERNE)**. Banská Bystrica : PF UMB. 2002. 208 s.

V literárnej historiografii jestvujú popri výskumných témach, dotýkajúcich sa kľúčových problémov literárneho vývinu, aj javy zdanlivo bezproblémové a hodnotovo ustálené. K takýmto javom v procese dozrievania slovenskej literatúry do podoby plnorozvitej národnej literatúry nepochybne patrí aj tzv. prechodná generácia (v súčasnosti skôr známa pod názvom „medzigenerácia“), združujúca prevažne básnikov, ktorí svojou generačnou aktivitou predstavujú spojovací článok od svojich vzorov P. O. Hviezdoslava a S. H. Vajanského k slovenskej literárnej moderne rozvinutej Ivanom Kraskom, Vladimírom Royom a i.

Jozef Tatár, člen Katedry slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty UMB,

sa v rámci svojej odbornej graduácie podujal na neľahkú, ale z literárnovedného hľadiska záslužnú úlohu – na aktualizované zhodnotenie tohto pomerne početného generačného pohybu, ktorý sa v prvých dvoch desaťročiach 20. storočia bez jednotiacej programovej základne rozvíjal akoby v tieni svojich veľkých predchodcov aj nasledovníkov. Výsledok svojej viacročnej práce, opretej o vlastnú výskumnú stratégiu a priamo minucióznu znalosť prameňov, uložil do knižnej monografie.

Je namieste otázka, v čom spočíva osobitosť autorovho výskumného zámeru, a tým aj aktuálny prínos jeho novej knižky. V tomto smere veľa napovedia už názvy jednotlivých kapitol: Umelecké projektovanie básnickej medzigenerácie na pozadí literárno-estetických postulátov doby; Postromantické rezíduá v poézii autorov básnickej medzigenerácie; Autor-ský subjekt ako dominantná téma; Nový kompozičný znak v poézii Pavla Kokeša-Kýčerského; Tenzia medzi ideálom a realitou v poézii Izidora Žiaka-Somolického; Erotická poézia básnikov medzigenerácie s dôrazom na Tichomíra Milkina a Ľudmilu Podjavorinskú. Okrem toho autor v Úvode sám explicitne objasňuje svoj cieľ, postup a zmysel svojej práce: „V práci sa pokúšame azda o prvé systematickejšie spracovanie danej problematiky. Napriek tendencii akceptovať aj viac-menej torzovitý výskum, nemienime podľahnúť iba konzervovaniu jeho výsledkov – poznatkov, ale na základe ‚nového čítania‘ (vlastných analýz a interpretácií básnických textov) na širšom básnickom materiáli poukázať na pozitívne a dynamizujúce znaky básnikov medzigenerácie, ktoré mohli pôsobiť ako umelecké impulzy v ďalšom vývinovom smerovaní slovenskej poézie (moderna).“ (s. 8)

Treba s uznaním povedať, že Jozef Tatár k uskutočneniu svojho zámeru pristúpil s jemu vlastnou dôslednosťou a ako aktívny básnik, regionalista a etnograf aj so zjavným citovým zaujatím. Vyplýva to tak z rozsiahleho materiálového výskumu, ako aj z jeho analyticko-